

Uplatnění absolventů bakalářského prezenčního studia Sociální pedagogiky UTB ve Zlíně na trhu práce

Bc. Spurná Žaneta, DiS.

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Žaneta SPURNÁ, DiS.**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Uplatnění absolventů bakalářského prezenčního studia Sociální pedagogiky UTB ve Zlíně na trhu práce.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování teoretických východisek na základě studiu odborné literatury.
Příprava výzkumu, charakteristika výzkumného souboru.
Provedení výzkumu za využití triangulace (dotazník, rozhovor, případová studie).
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.
Přijetí odpovídajících závěrů.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Z. Sociálna pedagogika. Vybrané problémy. Bratislava: FF UK, 1994. ISBN 80-223-0817-X

KOPŘIVA, K. Lidský vztah jakou součástí profese. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-181-6

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3

KUCHAŘ, P. Trh práce. Sociologická analýza. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1383-3

VETEŠKA, J. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. ISBN 978-80-247-1770-8

WALTEROVÁ, E. Úloha školy v rozvoji vzdělanosti. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Pavla Valachová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **12. ledna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

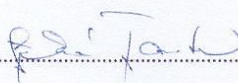
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 27. 4. 2010

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá uplatněním absolventů na trhu práce.

Pojednává o sociální pedagogice komplexně jako o vědní disciplíně. Vychází ze samotného pojmu „sociální pedagogika“, historie, vymezení předmětu, úkolů, vztahu k ostatním vědním disciplínám, dále z uplatnění sociální pedagogiky v praxi a uplatnění absolventů na trhu práce obecně. Na uvedené teoretické poznatky navazuje část praktická, jež pramení z triangulace výzkumných metod, přesněji z dotazníku, rozhovoru a obsahové analýzy terénních poznámek. Vzorkem výzkumu jsou absolventi bakalářského prezenčního studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Cílem této práce je zjistit, do jaké míry jsou již výše zmínění absolventi připraveni a následně uplatnitelní na trhu práce.

Klíčová slova: sociální pedagogika, uplatnění absolventů na trhu práce.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the position of college graduates on the employment market.

It also handles with Social Pedagogy as a branch of science. It stems from the term of 'Social Pedagogy', its history, the alignment of the subject matter and objectives, as well as the relation to other branches of science, practical usage of Social Pedagogy and the position of college graduates on the employment market. Based on theoretical knowledge, the practical part is presented. This stems from the triangulation of researching methods, especially questionnaire, dialogue and content analysis of notes from practice. The research sample is group of college graduates of the bachelor full time studies of Social Pedagogy course at Tomas Bata University in Zlín. The main objective of this diploma thesis is to find out how qualified are these graduates and what position on employment market do they have.

Keywords: Social Pedagogy, the position of college graduates on the employment market.

Mé poděkování patří zejména Mgr. Pavle Andrysové, PhD. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a ochotu spolupodílet se na tvorbě této práce.

Dále děkuji respondentům za jejich čas a kolegiální přístup, neboť bez nich by tato práce nespátřila světlo světa.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	13
1.1 HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	13
1.2 SOUČASNÉ POJETÍ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	16
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY UŽÍVANÉ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKOU	17
1.3.1 Pojem „sociální“	17
1.3.2 Pojmy pedagogické a psychologické.....	19
1.4 PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	20
1.5 ÚKOLY SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	20
1.6 VZTAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY K JINÝM DISCIPLÍNÁM	22
1.7 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V PRAXI	24
1.7.1 Metody sociálně výchovné činnosti	24
1.7.1.1 Pozorování	24
1.7.1.2 Dotazník	25
1.7.1.3 Rozhovor (interview).....	25
1.7.1.4 Sociometrie.....	26
1.7.2 Studijní obor sociální pedagogika	26
1.7.2.1 Pojetí oboru sociální pedagogika.....	26
1.7.3 Sociální pedagog jako profese	28
1.7.3.1 Charakteristika profese sociálního pedagoga	28
1.7.4 Charakteristika pracovních činností a kompetencí.....	29
1.7.5 Příprava a možnosti uplatnění sociálního pedagoga.....	31
1.7.5.1 Předpokládané možnosti uplatnění v profesi sociálního pedagoga	32
1.7.6 Profil absolventa oboru Sociální pedagogika na UTB ve Zlíně	33
2 UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ ŠKOL NA TRHU PRÁCE	34
2.1 CELKOVÝ POHLED NA PROBLÉM UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ	34
2.2 KOMPETENCE, KTERÉ ZAMĚSTNAVATELÉ POTŘEBUJÍ	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
3 VÝZKUM	37
3.1 CÍL VÝZKUMU	37
3.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
3.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	38
3.4 METODY VÝZKUMU.....	38
3.5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	40
3.5.1 Dotazníkové šetření	40
3.5.1.1 Grafické znázornění výsledků.....	40
3.5.2 Rozhovor.....	45

3.5.3	Obsahová analýza terénních poznámek	46
ZÁVĚR	.....	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	.....	51
SEZNAM PŘÍLOH	.....	53

ÚVOD

Sociální pedagogika, obor, který i přestože ještě nemá přesně a jasně vymezenou svou podstatu, má určitě jejím absolventům co nabídnout. Možná i pro tuto její nezakotvenost zaujímá právě tak široký záběr možností uplatnění. Ale jsou studenti dostatečně připraveni na samotné studium a následně na pomáhající profesi, jež ze studia vyvstává?

Troufám si říct, že mnozí, kteří chtějí tento obor studovat, si ani příliš neuvědomují, jak je tato profese, zejména psychicky, náročná a přijdou na to, až v průběhu již započatého studia. Potom je jen a jen na nich, zda a jak se s tímto bříměm popasují, aby byli v co nejvyšší míře uplatnitelní na trhu práce.

Diplomová práce je členěna do dvou částí. První, teoretická část je zaměřena na vědní disciplínu „sociální pedagogika“, kde se hlouběji soustředí na samotný pojem, historii, vymezení předmětu, úkolů či vztahu sociální pedagogiky k ostatním vědám. V této části se také zabývám pojetím sociální pedagogiky v praxi a obecně uplatněním absolventů na trhu práce.

Čtenářům se zde nabízí možnost nahlédnout, mimo jiné, například do kompetencí nezbytných pro výkon profese sociálního pedagoga s následnými možnostmi uplatnění v konkrétních rezortech. Za zmínku také stojí kapitola zabývající se studijním oborem sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v porovnání s jinými univerzitami v České republice.

Druhá část, praktická, vychází z principu triangulace výzkumných metod, přesněji z dotazníku, rozhovoru a obsahové analýzy terénních poznámek. Výzkumným vzorkem byli absolventi prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati.

Dotazníkové šetření odhalí čtenáři odpovědi na otázky týkající se absolvovaného studia a následného možného pracovního procesu. Prostřednictvím rozhovoru s jednou z respondentek jsou získány informace, které poukážou na to, co dotazovanou vedlo ke studiu sociální pedagogiky, jak absolvované studium hodnotí a jaký vztah má ke svému současnému zaměstnání. Terénní poznámky a jejich následná obsahová analýza uvádí, co respondenti v průběhu studia zvládli, jak studium prožívali, jak vnímají jeho účinnost a jakým způsobem jej celkově hodnotí.

Cílem práce bylo zjistit, do jaké míry jsou výše zmínění absolventi připraveni a následně uplatnitelní na trhu práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Přes svou dlouhodobou existenci nemá sociální pedagogika dosud jednoznačně vymezen svůj předmět zkoumání, různí autoři se přiklánějí k rozličným pojetím a preferují odlišné pohledy na její obsah. Ty se ubírají od pedagogiky prostředí přes pedagogické ovlivňování sociálně problémových jedinců a skupin až k nejširšímu chápání veškeré pedagogiky jako vědy o výchově, jež má vždy sociální funkci.

Sociální pedagogika je v současnosti poznamenána velkým nedostatkem původní české literatury i obtížnou dostupností cizojazyčných děl (Klapilová, 2000).

1.1 Historie sociální pedagogiky

Sociální pedagogika, která vystupovala od konce 19. stol. jako speciální pedagogický směr, získala svůj název podle označení A. Diesterwega (1790-1866). Tohoto názvu použil Diesterweg ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele*, avšak blíže tento pojem nevyvětlil (Galla, 1971).

„Za významného autora, který posunul kupředu zejména metody zkoumání prostředí, je pokládán Francouz F. Le Play. Za element společenské struktury zvolil rodinu. Při výzkumu rodiny se zabýval místem bydlení, druhem práce členů rodiny a společenským postavením rodiny. Rodinu sledoval ve vztahu s geografickým prostředím, stavem průmyslu v tomto prostředí a s celkovou charakteristikou obyvatelstva. Zkoumal existenční prostředky rodiny (majetek, příjmy, povolání rodičů apod.), způsob existence rodiny (stravování, zařízení domácnosti, oblékání, možnosti odpočinku), historii rodiny, její obyčeje a také rozpočet rodiny. Kvantitativní a ověřitelnou metodu našel právě ve sledování rodinného rozpočtu“. (Přadka, 1978, s. 28).

„Sociologická pedagogika se rozvíjela na přelomu 19. a 20. století pod vlivem sociologie zvláště v dílech německých a amerických autorů, ale i přispěním českých badatelů. K jejím protagonistům u nás patřil zejména G. A. Lindner, profesor filozofie a pedagogiky na tehdejší Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, jeden z našich největších pedagogů. Lindner usiloval o demokratizaci výchovy, o co nejširší zpřístupnění škol a vzdělání a o vysokoškolskou přípravu učitelů. Hlavní příčinu, proč se v pedagogice v tehdejší době nedospělo k vědecké pojmové základně, spatřoval v tom, že se nepřihlíželo ke společenské podstatě výchovy, ale vycházelo se od člověka-jednotlivce. Lindner ve svých pedagogických

názorech původně vycházel z Herbarta, postupně se však přikláněl ke Comtově a Spence-rově sociologii a přijal i názory J. H. Pestalozziho. Ve svém díle vytvořil předpoklady pro soustavnou koncepci sociální pedagogiky, ale nerozpracoval ji v normativně ucelenou a vyhraněnou disciplínu. Svým pojetím výchovy v širším smyslu zařazuje Lindner poprvé v české pedagogice a také v evropském měřítku progresivně podmínky výchovy mezi kate-gorie hodné všestranného zkoumání. Použil i názvu sociální pedagogika, kterým označoval různě pojaté stránky pedagogických jevů.“ (Přadka, 1983, s. 32).

Sociálnost jeho pedagogiky je možno nalézt ve zdůraznění sociálnosti cíle výchovy, která má člověka připravovat k různým společenským úkolům. Vyzvedává význam vnějších podmínek výchovy, které mohou cílevědomou výchovnou činnost podporovat nebo ome-zovat (Klapilová, 2000).

Za zakladatele sociální pedagogiky bývá považován Paul Natorp, filozof a pedagog, který působil jako profesor na univerzitě v Marburgu. Natorp na rozdíl od Lindnera svou koncep-cí sociální" pedagogiky nezakládal na sociologii. Usiloval o filozofické zdůvodnění sociál-ního cíle výchovy. Cíl společenského vývoje viděl v ideální společenské jednotě, k níž má výchova přispívat utvářením individuálních mravních vlastností lidí. Výchova podle něj má za úkol zdokonalovat a zušlechťovat jednotlivce, a jejich prostřednictvím vytvářet společen-skou jednotu. Natorp zdůrazňoval volní výchovu jako předpoklad rozumové výchovy. Vý-chovu vůle v podstatě ztotožňoval s výchovou mravní. I když se Natorp zajímal také o praktické sociální aktivity, zůstává jeho koncepce sociální pedagogiky především theoretic-ky orientovanou a vzdálenou aktuálním sociálním problémům, vyplývajícím ze společenské situace v Německu v době 1. Světové války a těsně po ní (Klapilová, 2000).

„Dalším ze sociálních pedagogů je P. Bergmann. Na rozdíl od předcházejících, odmítal de-duktivní stanovování výchovných cílů a doporučoval opřít cíle výchovy o empirický základ, o zkoumání společenského prostředí. Požadoval také společenskou (veřejnou) kontrolu činnosti rodiny a výchovného prostředí prostřednictvím „výchovných rad“, které měly před-cházet nežádoucímu rozvoji osobnosti dítěte v dysfunkčních rodinách. Věnoval pozornost i mimoškolní výchově a kulturní osvětě mezi dospělými (čítárny, knihovny, umělecká cent-ra).“ (Kraus, 2008, s. 13).

„U nás se sociální pedagogika rozvíjela ve 20. a 30. letech, a to zejména v dílech A. I. Bláhy. Jinak u nás v celém období první republiky nenajdeme výraznou osobnost

či zásadní dílo výrazně reprezentující naši sociální pedagogiku té doby. Za jistou výjimku však může být označován S. Velinský, jenž se ve své monografii *Individuální základy sociální pedagogiky* pokusil o vymezení oboru a jeho úkolů. Za předmět sociální pedagogiky považuje rozvoj všech dispozic osobnosti, které se mohou měnit pod vlivem prostředí. Úkolem je, podle něj, zjišťovat činitele sociálního původu, kteří mají vliv na život člověka ve společnosti, a vyhledávat všechny faktory, jež mohou působit na chování individua, a přispívat k navozování sociální rovnováhy osobnosti“ (Kraus, 2008, s. 16).

Obrat v sociální pedagogice nastal teprve v polovině 60. let, a to pod vlivem politických změn. Vznikala nová sociologická pracoviště, začal vycházet *Sociologický časopis* a tím se tedy otevřel i prostor pro sociální pedagogiku. K ní se začala hlásit řada autorů. Například K. Galla, který říká, že sociální pedagogika v širším pojetí se chápe jako péče o vzdělávání širokých sociálních vrstev, tedy i jako péče osvětová, a poskytování vzdělání je vnímáno jako předpoklad pro lepší uplatnění. Dalším, jenž se zabýval sociální pedagogikou, je O. Baláž, který usiloval o ustanovení sociální pedagogiky jako teoretické disciplíny. Pokusil se o vypracování jeho modelu (stanovení témat a vazby na pedagogické a mimo pedagogické obory).

Z českých pedagogů se k sociální pedagogice skutečně hlásil a snažil se ji vzkřísit a pěstovat profesor brněnské univerzity M. Přadka. Zajímal se sociálně pedagogickými trendy v západní Evropě od konce 50. let 20. století a přinesl tak první informace o problematice sociální pedagogiky v zahraničí, které u nás do té doby nebyly publikovány.

Zásadní zlom pro českou, dříve československou, sociální pedagogiku přinesla společenská změna po r. 1989. Termín sociální pedagogika se stal velmi frekventovaným a začal se objevovat v různých významech. Hned v roce 1991 O. Baláž ve svém díle *Sociálna pedagogika – problémy a perspektivy*, vymezuje sociální pedagogiku jako speciální pedagogickou disciplínu (Kraus, 2008).

Postupně se termín začal používat ve čtyřech významech:

- a) „Ve smyslu metodologickém, tedy ve smyslu sociálně pedagogického přístupu k výchovnému procesu jako sociálnímu jevu odrážejícímu všechny proměny společnosti.
- b) Jako pedagogická disciplína, která se zaměřuje především na výchovný proces a výchovné oblasti s dominantním vlivem prostředí, tedy mimo vyučování,

ve volném čase, v různých mimoškolních výchovných, resp. převýchovných institucích.

- c) Jako studijní (profesní) obor, jenž se začal studovat nejdříve na vyšších odborných školách a posléze na různých fakultách vysokých škol.
- d) Jako vyučovací předmět, který měl v té době velmi různorodý obsah – někdy například suploval teorii výchovy“ (Kraus, 2008, s. 19).

Co se týká současných názorů na sociální pedagogiku, výchovu a vzdělávání nelze oddělovat od sociálních otázek a zužovat je na tradiční školní pedagogiku. Podle M. Hradečné právě sociální pedagogika překračuje dimenze dané školou a zahrnuje jak makrosociální hlediska výchovy (povaha společnosti, celkový kulturní a politický stav společnosti včetně hodnotových systémů), tak hlediska mikrosociální (nejbližší životní prostředí jedince, tj. rodina a jiné malé sociální skupiny).

Ani v zahraničí není dosud vymezení sociální pedagogiky jednotné, i když se v některých zemích nepřetržitě rozvíjela její teorie i praxe. Její zájem se pohybuje od otázek mimoškolní a mimorodinné výchovy přes otázky celoživotní výchovy (včetně například přípravy na stáří) až k problematice sociální práce v terénu, zaměřené na nepřizpůsobivé jedince z řad dětí, mládeže i dospělých. Do sociální pedagogiky jsou zahrnovány i problémy péče o opuštěné děti a děti se sociálním poškozením.

Česká sociální pedagogika se v současné době zaměřuje přednostně na tyto oblasti: prostředí a jeho vliv na utváření osobnosti a pedagogizace prostředí; prevence a terapie sociálních deviací jedinců a sociálních skupin (Klapilová, 2000).

1.2 Současné pojetí sociální pedagogiky

„Jedna skupina autorů se domnívá, že sociální pedagogika je hraniční disciplína mezi pedagogikou a sociologií (Baláž, Bakošová, Přádka).

Druhá skupina ji považuje za tzv. transdisciplinární obor (Klíma, Moucha).

Třetí názor zařazuje sociální pedagogiku mezi aplikované pedagogické disciplíny (Koťa).

Česká sociální pedagogika stojí nyní před úkolem, jak nově přistupovat ke svému předmětu a obsahu a přitom přijmout kriticky zhodnocené sociálně pedagogické dílo meziválečného období i období 60. – 80. let. Jsou to dva dvacetileté úseky, oddělené od sebe událostmi

druhé světové války a padesátých let, které zplodily životní podmínky, vedoucí k velkým sociálním problémům i sociálním maladaptacím jedinců.

Především je nutno dokázat, že sociální pedagogika má jako vědecká disciplína svůj předmět zkoumání, který se nekryje se zájmem sociologie výchovy, sociální psychologie nebo speciální pedagogiky.

Sociální pedagogika se vždy zabývala jedinci i sociálními skupinami v takových podmínkách prostředí, kterým se jedinec či skupina adaptují s obtížemi, eventuálně bez pomoci speciálních výchovných postupů této adaptace nejsou schopni vůbec. Těmito náročnými životními situacemi mohou být jak volba povolání, tak rekvalifikace pracovníka, jak péče o dítě zaměstnané matky, tak resocializace vězně.

To, co odlišuje jednotlivé subjekty v obdobných podmínkách a prostředí je míra vlastních schopností v těchto podmínkách existovat tak, aby výsledný postoj či situace mohly být pokládány za vhodné sociální zařazení, za přiměřený životní úspěch jedince, či za přiměřenou změnu chování, která k úspěchu vede.“ (Klapilová, 2000, s. 15).

1.3 Základní pojmy užívané sociální pedagogikou

1.3.1 Pojem „sociální“

Tento pojem má v českém jazyce nejméně dva významy. První význam odpovídá anglickému či francouzskému slovu „social“ a znamená společenský, týkající se lidské společnosti. Druhý význam je užší - označuje takové jevy, procesy, případy, problémy nebo situace, které vyžadují nějaké řešení. Sociální je tedy všechno, co vychází z hodnotového hlediska na základě právních, morálních a společensky relevantních norem (Klapilová, 2000).

Sociální politika je součástí politiky každé vyspělé průmyslové společnosti. Je ovlivněna nejen ekonomickou situací, ale i filozofií, kulturou, společenskými tradicemi, morálními principy, normativními procesy a zákonitostmi. Sociální politika v užším smyslu je cílevědomá činnost státu, organizací a institucí, usilující o vytváření podmínek, které omezují příčiny sociální nerovnováhy a zajišťují předpoklady pro harmonický vývoj jedinců, skupin i společenských celků. Sociální politika v širším smyslu znamená zajišťování prevence dezintegračních procesů úpravou pracovních, zdravotních a celkových životních podmí-

nek lidí a jejich přípravu na život. Tyto úkoly v moderní společnosti náleží především státu, uskutečňují se však i působením nestátních institucí (Novotná, Schimerlingová, 1992).

„*Sociální péče* se stará o uspokojování potřeb jedinců nebo skupin, a to tak, že jim odbornou pomocí umožňuje, aby se adaptovali svému sociálnímu prostředí. Taková pomoc se může týkat působení na člověka, který pomoc potřebuje, nebo působení na sociální prostředí, které ho obklopuje a působí mu potíže.

Sociální péče se neomezuje jen na zásahy do hmotné oblasti, ale i do oblasti biologické, psychické, sociální a kulturní. Zaměřuje se též na potřeby občanů z hlediska prevence nežádoucích vlivů, ohrožujících jejich zdárný vývoj a smysluplný život. Sociální péče pomáhá uspokojovat společností objektivně uznané potřeby občanů (hmotné, psychické, sociální). V tomto pojetí je sociální péče součástí sociální politiky.

Současné formy sociální péče jsou dávky a služby sociální péče. Doplnují všeobecná sociálně politická opatření, formulovaná právními normami. Mají i funkci stimulační, neboť mají přispět ke změně způsobu života lidí, k jejich přizpůsobení se svému okolí a integraci do společnosti.“ (Klapilová, 2000, s. 17).

Sociální práce jako odborná disciplína vychází z obsáhlého systému teoretických poznatků mnoha společenských věd, zejména psychologie, pedagogiky, sociologie, lékařských, právních a ekonomických věd a v neposlední řadě i filozofie. Stejně jako sociální péče a sociální politika je ovlivněna morálkou, kulturním systémem, historickou tradicí, zvyky a hodnotovými systémy určité společnosti. Specifikum sociální práce spočívá v aplikaci vědeckých poznatků do praktické činnosti.

Mezinárodní federace sociálních pracovníků (1988) definuje sociální práci jako činnost, která předchází problémům nebo hledá řešení problémů jednotlivců, skupin a komunit, vznikajících z konfliktů potřeb jedinců a společenských institucí. Jejím záměrem je zlepšit kvalitu života lidí. To naznačuje, že sociální práce by neměla jen odpovídat na rychlé sociální změny a nové kvality sociálních potřeb a vztahů tím, že se jim přizpůsobí praxe sociálních pracovníků, nýbrž by měla sama ovlivňovat uskutečňování vhodných sociálních změn (Klapilová, 2000).

Sociální zrání a sociální zralost. Sociálním zráním se rozumí proces vývojových změn v chování a v postojích jedince vůči sociálním jevům ve skupině či v celé společnosti. Soci-

ální zrání by mělo vyústit do sociální zralosti, kterou lze objektivně posuzovat, např. užitím osobnostních testů (Klapilová, 2000).

Sociální role. Člověk zaujímá ve společnosti a ve skupině, v níž žije, určitou pozici, tzv. status. Ten mu přisuzuje určitá práva a povinnosti i určitou prestiž. Status je tedy místo, které člověk zaujímá v určitém společenském systému na základě vrozených, získaných a připsaných vlastností. Práva a povinnosti člověka spojené s jeho statutem lze chápat jako jeho společenskou roli. Sociální role je chování, očekávané od osoby v jistém společenském postavení. Člověk se v procesu socializace učí různým sociálním rolím. Role se však nevztahuje jen k vnějšímu pozorovatelnému chování, nýbrž i k prožívání, a prostupuje všechny složky osobnosti. Člověka jako osobnost lze nejlépe pochopit v kategoriích rolí, které vykonává a ztělesňuje (Klapilová, 2000).

Sociální adaptace a sociální akomodace. Sociální adaptace je proces diferencovaného a v podstatě po celý život probíhajícího přizpůsobování měnícímu se společenskému a hmotnému prostředí života sociální skupiny, v níž jedinec žije. Na intenzitu a rychlost sociální adaptace má vliv úroveň vzdělání jedince. Od přirozené adaptace je nutno odlišit sociální akomodaci, jež znamená formální, vnější přizpůsobení společenským podmínkám života při vnitřním nesouhlasu nebo protestu (Hyhlík, Nakonečný, 1973).

Sociální deviace rozumíme každé chování individua nebo skupiny, které porušuje nějakou sociální normu. Pojem sociální deviace bývá nadřazen konkrétním projevům odklonu od zmíněných norem. Konkrétními projevy jsou např. kriminalita, toxikomanie, závislosti, ale i rasismus. Sociální deviace nelze ztotožňovat s trestnou činností, která je pouze jednou z jejích forem (Klapilová, 2000).

1.3.2 Pojmy pedagogické a psychologické

Socializace je proces, v němž dochází k postupné přeměně člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou. Je to proces kultivace člověka, jeho postupného utváření a zapojování do sociálních vazeb a sociálních rolí. Realizuje se ve společenském životě, zejména v průběhu mezilidských interakcí. Základním faktorem tohoto procesu jsou různé formy učení, především učení sociální. V tomto procesu člověk získává nové duševní vlastnosti, novou orientaci v prostředí, která zkvalitňuje jeho vnímání a hodnocení prostředí a také myšlení (Klapilová, 2000).

Výchova je chápána jako dílčí případ obecného procesu formování člověka. V procesu výchovy dochází k záměrnému a cílevědomému vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každé osobnosti v souladu s jejími dispozicemi, ale i s lidským posláním (Pelikán, 1995).

Sebevýchova je v současném pojetí chápána jako integrální součást výchovy, dokonce jako základní předpoklad její účinnosti. Tím, že se pedagog podílí na vytváření vnějších a vnitřních podmínek pro rozvoj osobnosti vychovávaného a vede jej k odpovědnosti za své jednání a činy, a tím, že jej vede k sebepoznání, vytváří předpoklady pro to, aby se z vychovávaného stal subjekt vlastního formování (Klapilová, 2000).

1.4 Předmět sociální pedagogiky

Pokud jde o vymezení předmětu zájmu, tj. obsahu oboru, někteří autoři zdůrazňují především otázku životní pomoci. Jde o pomoc, kterou potřebují lidé, nejsou-li schopni samostatně spravovat své záležitosti, když se musejí vypořádávat se životními úkoly, problémy a ohroženími v různých prostředích a při hledání optimálních forem kompenzace různých nedostatků (Bakošová, 2005).

Obecně lze říci, že předmětem sociální pedagogiky jsou sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti. Orientuje se na výchovu, která zasahuje do procesu socializace, především u ohrožených a sociálně znevýhodněných skupin dětí a mládeže, ale i dospělých. Rodině a škole pomáhá řešit krizové situace a předcházet vzniku dysfunkčních procesů. Jejím cílem je výchova ke svépomoci a snaha o zlepšení společenských podmínek, ve kterých vychovávaný jedinec žije (Hroncová, Hudecová, 2001).

1.5 Úkoly sociální pedagogiky

„Popisovat a analyzovat prostředí (jak společensko-kulturní, tak přírodní), jež člověka obklopuje, zachycovat jeho proměnlivost a vlivy na člověka.

Zkoumat, jak poskytovat pomoc v adaptaci na stále náročnější životní podmínky především těm, kteří se projevují rizikovým chováním.

Reflektovat globální problémy společnosti (generační, etnické, multikulturní, ekologické, problémy technizace atd.)

Přispívat k utváření zdravého životního stylu (důrazem na zájmovou orientaci, nabídkou hodnotného využívání volného času, programů zaměřených na prevenci, rozvoj správné komunikace a orientace v mezilidských vztazích, na zvládání náročných životních situací a podporu sociální kreativity).

Rozpracovat formy a specifické metody sociálně výchovné činnosti.

Vyvíjet maximální snahu o uplatnění poznatků v praxi (jak v rámci specifické profese sociálního pedagoga, tak v působení učitelů a dalších výchovných pracovníků)“. (Kraus, 1998, s. 25-31).

Snad nejtěžším úkolem, který před sociální pedagogikou stojí, je pomoc při hledání identity a vnitřního zakotvení v této rychle se měnící době, pomoci těm, kteří tomuto tempu nestačí, nejsou vybaveni dostatečnou flexibilitou, nezvládají úkoly před ně stavěné, a proto selhávají. Takových lidí přitom přibývá. Je tedy potřeba, abychom se učili ovládat strategie pro zvládání těžších životních situací, prohrávat, ale nezůstat definitivně poraženi. Stejně důležité je učít se aktivní účasti na společenském životě (Jedlička, Klíma aj., 2005).

„Problémy, které by tedy sociální pedagogika měla řešit a kde by měla nacházet uplatnění, lze spatřovat v následujících rovinách:

- a) vlastní výchovná činnost (spojená především s ovlivňováním volného času),
- b) sociálně výchovná práce v nejrůznějších výchovných zařízeních včetně škol,
- c) činnost reedukační, resocializační (včetně penitenciární a postpenitenciární péče – speciální péče o vězně ve vězeňství a následně péče o osoby propuštěné z výkonu trestu),
- d) činnosti poradenské, depistážní,
- e) management a organizování volnočasových aktivit (táborů, kurzů apod.),
- f) vědeckovýzkumná činnost (v rámci rezortních institucí, vysokých škol, občanských sdružení apod.)“. (Kraus, 2008, s. 51-52).

1.6 Vztah sociální pedagogiky k jiným disciplínám

Této problematice se blíže zabývá Kraus ve svém díle *Základy sociální pedagogiky*.

„Sociální pedagogika má charakter transdisciplinární a výrazně integrující. Z pohledu životní praxe soustřeďuje a dále rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín.

V první řadě jde především o vazbu na sociologii, která sociální pedagogice poskytuje široké poznání o fungování společnosti, její struktuře a o procesech, jež probíhají. Na tomto základě je pak možné uvažovat o společenských cílech a strategiích v oblasti výchovy a vzdělání a zohledňovat podmínky na úrovni makroprostředí.

K poznání osobnosti jako objektu výchovného působení přispívá samozřejmě biologie člověka. Znalosti o biologické podstatě včetně porozumění genetickým základům přispívají ke komplexnímu pohledu na možnosti ovlivňování člověka.

K pochopení biologických aspektů výchovy mohou významně přispět i některé medicínské disciplíny. K sociální pedagogice má nejbližší neurologie, psychiatrie, geriatrie a také sociální lékařství.

Pro sociální pedagogiku má význam také antropologie, především kulturní a sociální, která může být jedním ze základních východisek pro moderní pojetí oboru. A to v souvislosti se základní charakteristikou člověka, tedy jeho „zasazení,“ a existencí v konkrétním čase a prostoru. Narůstající multikulturnost světového společenství bude vyžadovat stále hlubší pochopení „těch druhých“ a z něj vyplývající porozumění a toleranci k lidem z různých kontinentů, zemí a kultur.

Filozofie je pro sociální pedagogiku stejným obecným východiskem jako pro všechny vědní disciplíny. Poskytuje odpovědi na nejobecnější otázky vztahů člověka k přírodě, k druhým lidem, ke společnosti a k sobě samému.

Ekonomie má k sociální pedagogice blízko proto, že z hlediska realizace sociálně výchovného působení jde o sféru v zásadě neziskovou. Ekonomie poskytuje i poznatky o získávání prostředků pro sociální a výchovně vzdělávací politiku a pomoc.

Politologie je důležitá pro pochopení celkového politického vývoje ve světě, ve státě. Pro pochopení politických systémů, řízení společnosti a úlohy státu v sociální a výchovně vzdělávací oblasti.

Právní disciplíny (především právo občanské, rodinné, trestní a pracovní) mají význam pro pochopení podstaty a fungování právního státu a poskytují poznatky o normách týkajících se sociálně výchovné práce.

Teologie může dát sociální pedagogice ještě další dimenzi. Sociálně pedagogickým pracovníkům pomůže prohloubit duchovní život, hodnotovou orientaci a etický kodex.

Pokud jde o vlastní pedagogiku, má sociální pedagogika blízko k teorii výchovy, k předškolní pedagogice a pedagogické diagnostice. Velmi těsně souvisí a svým způsobem se i prolíná s pedagogikou volného času. Obě disciplíny se setkávají především při zkoumání otázek významu volného času v souvislosti s prevencí sociálních deviací a formováním zdravého životního stylu.

Jelikož v současnosti rychle narůstá význam třetí fáze v životě člověka (postproduktivní) a současně sociálně pedagogické intervence do této životní etapy, posiluje se i propojení sociální pedagogiky s andragogikou (objevuje se pojem sociální andragogika) a gerontagogikou

Zcela specifický vztah se formuje mezi sociální a speciální pedagogikou- Především dnes, kdy je celá tato oblast poznamenána snahou o integraci postižených do života ostatních, vystává řada problémů sociálně pedagogického rázu (ovlivňování vztahů a celého prostředí) jak na straně člověka s postižením, tak u skupiny (např. školní třídy), do níž je jedinec integrován.

V současnosti je důležité věnovat pozornost i ekologii. Otázky postavení a působení člověka a celé společnosti v řádu přírody se stávají velmi naléhavými a je třeba jim věnovat pozornost i z hlediska sociálně výchovného.

Zvláštní zájem je zaměřen sociální práci. Sociální práce je totiž obor, který má v současnosti k sociální pedagogice vůbec nejbližší. Jde o disciplínu, která u nás v posledních deseti letech zaznamenala značný rozvoj, podobně jako sama sociální pedagogika. V zahraničí má ovšem za sebou vývoj mnohem rozsáhlejší a dlouhodobější. Ve své nejširší podobě je zpravidla vymezována jako disciplína zabývající se činnostmi, kterými předcházíme problémům jedinců (skupin) vznikajícím z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí, a to se zaměřem zlepšovat kvalitu života nebo tyto problémy zmírňovat. V praxi jde o uskutečňování sociální politiky.“ (Kraus, 2008, s. 52 – 58).

1.7 Sociální pedagogika v praxi

1.7.1 Metody sociálně výchovné činnosti

Rozumíme tím určitý konkrétní postup, jímž chceme realizovat konkrétní výchovný záměr a v daném směru ovlivnit osobnost vychovávaného.

Je zřejmé, že sociální pedagogika se z pohledu teorie ani praxe neobejde bez klasických výchovných metod, jako je vysvětlování, přesvědčování, metoda souhlasu a nesouhlasu, příkladu, odměny a trestu, cvičení a podobně (Kraus, 2008).

„Mezi základní procedury a techniky pedagogického výzkumu patří: pozorování, řízený rozhovor, obsahová analýza dokumentů, dotazníkové metody, různé druhy měření (škálování, výkonnostní diagnostické testy), osobnostní testy a inventáře zájmů.

Speciální metody, které je možné uplatnit v sociální pedagogice, uvádí R. Wroczynski (1968) následovně: pozorování, rozhovor, zkoumání dokumentů, anketa.

Metody sociální pedagogiky jsou klasifikovány:

- A) Podle toho, co sledují:
  - a) úroveň chování, vychovatelnosti, sociálních vlastností,
  - b) v různém prostředí (v rodině, ve škole, ve volném čase).
- B) Podle toho, jak získávají data:
  - a) pozorování, sociometrické techniky,
  - b) explorační (dotazník, rozhovor),
  - c) kazuistické (studium případu).“ (Bakošová, 1994, s. 66).

1.7.1.1 Pozorování

Pozorování je způsob sledování určitých situací, jevů a činností v sociálně pedagogické praxi.

V průběhu pozorování se mohou vyskytnout i určité problémy, které ovlivňují průběh i výsledek pozorovaného jevu. Určitým nebezpečím může být i subjektivismus pozorovatele. Pozorování by mělo být systematické, plánované a přesné. Nevýhodou je to, že jeho prostřednictvím můžeme pozorovat pouze minimum sociálních situací. Můžeme pozorovat jen

vnější projevy chování a často nepronikneme k podstatě. Proto je vhodné tuto metodu používat pouze jako doplňkovou.

V sociální pedagogice například pozorujeme, do jaké míry sociální prostředí (rodinné, školní) ovlivňuje postoje a reakce jednotlivých individuí a do jaké míry jsou reakce podmíněny prostředím a do jaké míry jinými činiteli (Bakošová, 1994).

1.7.1.2 Dotazník

Dotazník je explorační výzkumná metoda, jejímž cílem je písemnou formou získat velké množství informací od mnoha respondentů na jednom místě a v krátkém čase na předloženém formuláři. Je to metoda, kterou se získávají všeobecné i parciální (díličí) informace.

V dotazníku je možné položit dva typy otázek, zavřené a otevřené. Zavřené otázky předvídají odpovědi, ulehčují práci výzkumníka. Na druhé straně vsugerovávají odpovědi. Otevřené otázky jsou takové, při kterých dá výzkumník respondentovi úplnou svobodu odpovědi, tím jsou těžší na zpracování (Bakošová, 1994).

1.7.1.3 Rozhovor (interview)

Je další z metod získávání údajů sociálně pedagogického zaměření. Podmínkou vhodného rozhovoru je teoretická příprava a praktická znalost, vhodný jazyk, znalost zdvořilostních forem chování, trpělivé naslouchání, schopnost navazovat kontakty, vzbuzovat důvěru a sympatie u respondentů.

Jedním z úkolů výzkumníka u rozhovoru je poslouchat odpovědi a usměrňovat je tak, aby se neodbočovalo od hlavního tématu.

Nejčastější chyby, které se vyskytují v souvislosti s uvedenou metodou, jsou situační, a to nevhodná volba místa, času, situace pro rozhovor. Jeho nevýhodou je zdlouhavost při sběru informací.

Rozhovor se člení na nestandardizovaný (nemá přesně stanovený scénář, otázky jsou libovolné, v nepředepsaném pořadí), standardizovaný (je realizován přesně podle formuláře s předem vytypovanými osobami), zjevný rozhovor (neformální, používá se tehdy, pokud zkoumaná osoba ví, že se s ní rozhovor vede), skrytý (je navenek volný rozhovor dvou osob, z kterých jedna většinou hovoří a druhá naslouchá).

Rozhovor je zásadním pro sociálně výchovnou činnost (Bakošová, 1994).

1.7.1.4 Sociometrie

Jedná se o metodu, jež je zaměřena na zjišťování sociálních vztahů ve skupinách. Zkoumá sociabilitu jednotlivců či skupin. Důležitými faktory, které utvářejí sociabilitu člověka, jsou:

- a) vztah člověka k sobě samému,
- b) vztah člověka k rodičům, k širšímu sociálnímu prostředí,
- c) míra potřeby sociálních kontaktů,
- d) míra tolerance vůči okolí,
- e) tendence k agresivitě,
- f) úroveň osvojení a ochota dodržet společenské, morální a právní normy.

Sociometrický průzkum se soustřeďuje na svoje vlastní postavení ve skupině, na postavení ostatních členů podle skupinového mínění (Bakošová, 1994).

1.7.2 Studijní obor sociální pedagogika

1.7.2.1 Pojetí oboru sociální pedagogika

Daná tematika je zde uvedena pro srovnání výuky a samotného pojetí sociální pedagogiky na následujících univerzitách.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

„Studijní obor Sociální pedagogika je zaměřen na pregraduální přípravu odborných pracovníků pro oblast pomáhajících profesí. Obsah studia není záměrně zužován na konkrétní výsek problematiky sociální pedagogiky, ale je koncipován všeobecněji, aby absolvent získal co nejširší uplatnění v dané oblasti na trhu práce. Učební plán obsahuje odborný základ v podobě uceleného souboru pedagogických disciplín, které jsou v jednotlivých ročnících doplněny profilujícími a volitelnými předměty podle zájmu studentů. Důraz je kladen na ověřování a prohlubování sociálně pedagogických kompetencí studentů v praxi.“

[http://web.fhs.utb.cz/cs/docs/Bakal_prez_komb.pdf]

Masarykova univerzita Brno

Studenti získávají přípravu v pedagogických a psychologických disciplínách, dále pak v rovině antropologické, sociologické, sociálně politické a managementu.

Součástí studia je také praktický sociálně psychologický výcvik a prožitkově zkušenostní příprava v rámci výcvikových kurzů různého zaměření a odborných praxí. Své znalosti a dovednosti absolventi aplikují v různých oblastech, např. v rámci neziskového sektoru nebo při práci ve volnočasových zařízeních. Vykonávají poradenskou a osvětovou činnost také ve svých specializacích a profilacích, koordinují aktivity, které spadají do širšího rámce sociální pedagogiky.

[<http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/o-katedre>]

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Poskytuje vysokoškolské vzdělání pro pracovníky z různých oblastí veřejné správy (státní správy i samosprávy), poskytuje ale také přípravu pracovníkům z veřejných institucí, které se zabývají sociální prací, prevencí a bezpečnostními otázkami (nadace, neziskové organizace, soukromé bezpečnostní služby, vzdělávací instituce).

Cílem studijního programu je rozvinout potřebné profesní kompetence v kontextu se záměry reformy veřejné správy, a to především ve směru posílení profesionality činnosti v oblasti sociální, preventivní a výchovné práce. Dále je vytvářen základ pro rozvoj komunikativních, organizačních a řídicích dovedností, podpůrná je snaha budovat proklientsky orientované pojetí práce a posilovat takové pojetí profese, jehož součástí je pomáhající a poradenská činnost. Tím budou absolventům poskytnuty lepší podmínky nejen pro kvalitnější výkon profese, ale i pro rozšíření možností jejich uplatnění i kariérního růstu.

[<http://www.jcu.cz>]

Ostravská univerzita v Ostravě

Cílem přípravy je vybavit studenty vědomostmi a dovednostmi pro práci s tzv. výchovně problémovými dětmi či rizikovými dětmi a mládeží, a to především v rezidenčních reedukačních zařízeních.

Student je vybaven pro práci sociálního pedagoga (vychovatele, etopeda) například v resortu školství, mládeže a tělovýchovy (školní kluby, domovy mládeže, dětské domovy, domy dětí a mládeže, střediska volného času, výchovné ústavy, instituce výchovného pora-

denství, krizová centra), resortu spravedlnosti (instituce pracující s dětmi a mládeží při jejich reedukaci, probační a mediační služba), resort práce a sociálních věcí (sociální kurátoři pro mládež, sociální asistenti a další instituce podílející se na reedukaci a resocializaci dětí a mládeže).

[<http://www.osu.cz>]

Navzdory tomu, že samotná vědní disciplína sociální pedagogika v současné době stále není jasně definována, výše zmíněné univerzity vychází z podobných základů, což se následně odráží ve shodných profilech jejich absolventů.

1.7.3 Sociální pedagog jako profese

1.7.3.1 Charakteristika profese sociálního pedagoga

Každou profesi lze charakterizovat z několika hledisek. Pro pomáhající profese, a to platí i pro sociální pedagogiku, jsou nepochybně nejdůležitější hlediska psychologická a sociologická.

Psychologický aspekt sleduje individuální charakteristiky a osobnostní předpoklady sociálního pedagoga pro úspěšný výkon profese a psychologické otázky přípravy na ni.

Sociologický aspekt zahrnuje problematiku společensko-ekonomické, kulturní a politické podmíněnosti vzniku, významu a působení (a případně zániku) profese. Jádrem zájmu je oblast vztahů, které ovlivňují přípravu na toto povolání a společenské souvislosti jeho naplňování v praxi (Kraus, 2008).

Základní úskalí vymezení této profese spočívá v tom, že každá její charakteristika je zatím pouze modelová. Ačkoli bylo na zařazení oboru do katalogu prací vynaloženo již nemálo úsilí, profese sociálního pedagoga v něm dosud chybí. Tam, kde by měl najít uplatnění, se setkáváme stále s pracovníky tradičně označovanými jako vychovatelé, a to přesto, že zvláště v některých případech není toto označení nejvýstižnější.

Modelová definice profese sociálního pedagoga není např. ve srovnání s povoláním učitele jednoznačná. Možnost uplatnění jsou zřetelně mnohem četnější a pestřejší a pracovní úvazky nejsou konstantní jako ve škole (Kraus, Poláčková, 2001).

Klíma charakterizuje sociálního pedagoga jako specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde se životní způsob a praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity (Klíma, 1993).

Obecně bychom mohli říci, že tento pracovník na profesionální úrovni řídí a organizuje výchovný proces a působí na subjekty výchovy ve dvou rovinách.

Integrační – sociální pedagog se zaměřuje na osoby (klienty), jež potřebují odbornou pomoc a podporu (lidé v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení, kteří se stávají pro okolí překážkou).

Rozvojeová – sociální pedagog podporuje a upevňuje žádoucí rozvoj osobnosti, který by měl směřovat ke správnému životnímu stylu a hodnotnému a užitečnému naplňování volného času. Pak jde vlastně o sociální prevenci, která se týká celé populace, zejména však dětí a mládeže (Kraus, 2000).

1.7.4 Charakteristika pracovních činností a kompetencí

Spektrum činností sociálního pedagoga je velmi široké a pestré, aktivity jsou svým způsobem neopakovatelné a stále se objevují nové, tvořivé a původní. Činnosti vyžadující plnou kreativní aktivitu se střídají např. s vykonáváním noční služby v některém z výchovných zařízení apod.

Dle Krause mají pracovní činnosti sociálního pedagoga souhrnně povahu:

- 1) výchovného působení ve volném čase (nabídka hodnotných volnočasových aktivit),
- 2) poradenské činnosti vykonávané na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace nebo výchovného prostředí, v němž se vychovávaný nachází,
- 3) reedukační a resocializační péče i terénní práce (depistáže, screening) (Kraus, 2008).

Z hlediska věkových kategorií jde o činnosti zaměřené především na děti a mládež, ale klienty se stávají i dospělí a senioři.

Náplní činnosti nebo sociálního pedagoga je také často spolupráce s rodiči nebo s jinými pedagogickými pracovníky; věnuje se pochopitelně i organizačním a manažerským aktivi-

tám. Vytváří koncepce, podílí se na různých projektech, na tvorbě metodických materiálů nebo se zúčastňuje výzkumných záměrů.

Z uvedeného vyplývá, že sociální pedagog musí disponovat určitými kompetencemi, tj. splňovat požadavky, které v sobě zahrnují určitou výbavu vědomostí, jisté spektrum praktických (sociálních) dovedností a určitou profesionálně etickou identitu (Kraus, 2008).

Lze tedy předpokládat vědomosti širšího společensko-vědního základu (obecné pedagogiky, psychologie, sociologie, filozofie) včetně vědomostí biomedicínských (biologie člověka, somatologie, zdraví a nemoc) a poznatků z oblasti sociální politiky, práce a práva. Vědomostní výbava musí dále zahrnovat speciální znalosti (sociální pedagogika, pedagogika volného času, metody sociálně výchovné práce, teorie komunikace, organizace a řízení výchovy ve volném čase). Vědomostní profil doplňují poznatky z oblasti managementu, personalistiky a případně i některé zájmové oblasti.

Pokud jde o dovednosti, základem je bohatá výbava v sociální komunikaci a diagnostice (prostředí i jedince), pracovník musí umět vést dokumentaci, využívat metod sociálně pedagogické prevence i terapie, ale také asertivně řešit problémy, tvořit projekty a využívat kompetencí ve sféře určitých zájmů.

K této vědomostní a dovednostní výbavě je třeba připojit určité vlastnosti osobnosti, a to nejen psychické. Důležité jsou totiž i jisté fyzické předpoklady. Jako specifické požadavky na psychiku lze uvést především vnímavost pro různé životní situace, různá prostředí, celkovou vyrovnanost, emocionální stabilitu, schopnost sebekontroly. Podstatné jsou také morální požadavky. Výzkumy ukazují, že na pomáhajících profesích se cení nejvíce vlastnosti projevující se ve vztahu ke klientovi: empatie, trpělivost, vlídnost, sociální kompetence.

Při výkonu této profese se utváří vztah mezi pracovníkem a klientem. Teprve díky němu mohou být naplněny všechny představy o komplexním přístupu sociální pedagogiky a o respektu k individualitě klienta., aby se dařilo ho aktivizovat a vést ke svépomoci. Úspěch se nedostaví, pokud sociální pedagog nepřijme klienta takového, jaký je (Kopřiva, 1995).

1.7.5 Příprava a možnosti uplatnění sociálního pedagoga

Co se týká struktury vzdělání, musí být koncipováno, zaprvé jako kontinuální, celoživotní, a za druhé jako široký obor, který zahrnuje všechny odpovídající oblasti s možností další specializace. Jednotlivé stupně vzdělávání tedy na sebe musejí navazovat (vyšší odborné, bakalářské, magisterské a doktorské studium). Dále je nutné umožnit pokračování ve vyšších stupních vzdělávání, současně však i ukončit negraduální přípravu na určitém zvoleném stupni tak, aby to odpovídalo kvalifikaci požadované v dané oblasti. To nevyklučuje jistou vnitřní specializaci či diferenciaci přípravy s ohledem na cílové skupiny (děti, dospělí, mladiství, rodiny apod.) nebo na jednotlivé institucionální oblasti možného působení (střediska pro mládež, centra volného času, dětské domovy, výchovné ústavy apod.) (Kraus, 2008).

S tím souvisí zmíněný druhý princip, který předpokládá dostatečnou nabídku specializačních kurzů a atestací v rámci dalšího vzdělávání. To by mělo vždy reagovat na změny v terénu a reflektovat sociální realitu – pracovníci by tedy měli mít možnost účastnit se doškolování, inovačních programů apod.

Obsah vzdělávání by měl respektovat určité standardy:

- ◆ *profesionální*, které vycházejí z analýzy činností a kompetencí pracovníka,
- ◆ *vzdělávací*, to znamená určité normy odpovídající statusu profesionála v dané oblasti nebo určité úrovni vzdělání potřebného pro dané pracovní zařazení,
- ◆ *zaměstnavatelské*, to jsou podmínky, za jakých je pracovník zařazen do jisté profese, rejstřík potřebných pracovních úkonů,
- ◆ *klientské*, které „definují“ sami klienti svými požadavky a představami, do nichž většinou zahrnují nejen odbornost, ale také lidské kvality (Kraus, 2008).

Zde se však nabízí otázka, zda příprava je dostačující v souvislosti se skutečnou realitou, praxí. Zda onen sociální pedagog – začátečník není pouhým teoretikem. Zda umí především pomoci sám sobě, porozumět sám sobě, disponuje empatií a jakousi osobnostní vyrovnaností. Toto by měl mít zvládnuto dřív, než „obráti vzhůru nohama“ životy těm druhým.

1.7.5.1 Předpokládané možnosti uplatnění v profesi sociálního pedagoga

a) rezort školství, mládeže a tělovýchovy:

- ◆ školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- ◆ dětské domovy (vychovatel v ubytovacím zařízení),
- ◆ domy dětí a mládeže, střediska volného času,
- ◆ instituce výchovného poradenství (včetně výchovného poradce ve školách),
- ◆ systémy preventivní výchovné péče (koordinátor prevence, metodik prevence, krizová centra, střediska pro mládež),
- ◆ sociálně výchovná a osvětová činnost zaměřena na seniory;

b) rezort spravedlnosti:

- ◆ oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích, institut mediačního a probačního pracovníka);

c) rezort práce a sociálních věcí:

- ◆ sociální asistenti,
- ◆ sociální kurátoři pro mládež,
- ◆ instituce sociálně výchovné péče o seniory,
- ◆ ústavy sociální péče;

d) rezort vnitra:

- ◆ utečenecké tábory,
- ◆ okrsková služba,
- ◆ kriminální prevence;

e) oblast církevních, společenských a neziskových organizací:

- ◆ instituce péče o mládež, nadace apod.
- ◆ humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci (Kraus, 2008).

1.7.6 Profil absolventa oboru Sociální pedagogika na UTB ve Zlíně

„Absolvent se orientuje v sociálně pedagogických postupech a metodách práce, aplikuje vhodné výchovné postupy, orientuje se v oblasti školství a sociální práce, vhodným způsobem komunikuje s uživateli sociálních služeb a školských i mimoškolských zařízení, je připraven pro preventivní působení na děti, mládež i dospělé. Absolventi nachází uplatnění ve státní sféře (především v rezortech školství a sociálních věcí) i nestátní sféře.“

[http://web.fhs.utb.cz/cs/docs/Bakal_prez_komb.pdf]

2 UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ ŠKOL NA TRHU PRÁCE

2.1 Celkový pohled na problém uplatnění absolventů

Absolventi škol představují na trhu práce skupinu, která sice v současné době nepatří mezi ty nejohroženější (mnohem problematičtější je v současnosti postavení mladistvých, osob bez kvalifikace či osob starších 50 let), nicméně je řazena k těm, kterým je třeba věnovat zvýšenou pozornost a péči. Přechod ze vzdělávacího systému do světa práce je důležitou životní etapou, která významným způsobem ovlivňuje nejenom budoucí pracovní kariéru, ale i celkovou kvalitu života. To, jak je absolvent při hledání zaměstnání úspěšný či neúspěšný, jakým způsobem a jak rychle nalezne vhodné pracovní uplatnění, může mít značný dopad na jeho celkový přístup k práci a motivaci aktivně se zapojovat do pracovního života.

Trh práce je místem, kde dochází ke střetu poptávky po pracovní síle s její nabídkou a tedy i ke konfrontaci požadavků a nároků zaměstnavatelské sféry se skutečným charakterem a kvalitou upotřebitelné pracovní síly. Mladí lidé vstupují do pracovního života vybaveni kompetencemi a znalostmi, které je nezbytné dále rozvíjet v závislosti na konkrétním pracovním uplatnění a přizpůsobovat požadavkům jednotlivých zaměstnavatelů. Školní příprava však může přispět k tomu, aby přechod ze školy do světa práce byl co možná nejplynulejší. Z tohoto pohledu je velice důležité, aby již v průběhu školní přípravy měli studenti možnost poznat reálné pracovní prostředí, získat konkrétní představy o světě práce a o možnostech svého uplatnění, aby byli podněcováni aktivně se zapojit do pracovního života a aby jim v otázkách volby další vzdělávací dráhy, profese a povolání byla poskytována patřičná informační podpora.

Kromě jiného je tedy důležité, aby absolventi byli připraveni na to, co od nich mohou potenciální zaměstnavatelé žádat, to znamená, aby věděli, jaké jsou jejich požadavky a potřeby. Ty je možné zjišťovat buď přímo (dotazováním samotných zaměstnavatelů), nebo zprostředkovaně (zejména prostřednictvím informací z úřadů práce, dotazováním personálních agentur a analýzou inzertní nabídky pracovních míst). Každý z těchto segmentů má svá specifika, která jsou dána odlišnými mechanismy výběru vhodných kandidátů na obsazení volných pracovních míst a orientací na rozdílné cílové skupiny, a v komplexu tak na

problematiku uplatnitelnosti absolventů škol poskytují poměrně ucelený pohled (Kalousková, Vojtěch, 2008).

2.2 Kompetence, které zaměstnavatelé potřebují

Pokud má být přechod ze školy na trh práce plynulý, je kromě jiného důležité, aby absolventi byli připraveni na to, jaké jsou požadavky a potřeby budoucích zaměstnavatelů, a jejich znalosti, schopnosti a dovednosti (tzv. kompetence) co nejvíce odpovídaly tomu, co od nich potenciální zaměstnavatelé očekávají.

Kompetence, kterými jsou pracovníci a uchazeči o zaměstnání v různé míře vybaveni, lze přitom rozdělit na profesní a klíčové.

Profesní kompetence jsou úzce svázány s konkrétní odborností a jejich zvládnutí umožňuje, případně usnadňuje výkon určitých profesí či povolání. S tím, jak získávají na významu kvalifikace přesahující jednotlivé profese a mění se požadavky na práci, roste i důraz kladený na klíčové kompetence.

Klíčové (přenositelné) kompetence jsou takové znalosti, schopnosti a dovednosti, které se jeví jako nezbytné pro úspěšné uplatnění nejenom na trhu práce, ale i v běžném životě (např. komunikační schopnosti, schopnost rozhodovat se a řešit problém, nést zodpovědnost, adaptabilita a flexibilita, schopnost týmové práce, ochota učit se, umět jednat s lidmi apod.). Jejich zvládnutí by mělo přispět k větší flexibilitě pracovníků v širokém slova smyslu, tzn. k jejich schopnosti vykonávat rozličné odborné úkoly nebo měnit bez větších problémů různé profese, a napomáhat ke sladování schopností pracovníků s požadavky, které kladou zaměstnavatelé.

[<http://www.infoabsolvent.cz/TematickyKatalog/SStranka.aspx?CiloveSkupiny=3&KodStranky=4.1.03>]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

3.1 Cíl výzkumu

Prostřednictvím tohoto výzkumu jsem zjišťovala, do jaké míry jsou absolventi prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně připraveni a následně uplatnitelní na trhu práce.

Pro výzkum jsem dále zvolila následující dílčí cíle:

1. Zjistit, do jaké míry ovlivňuje uplatnění na trhu práce úspěšnost respondenta při studiu.
2. Zjistit, do jaké míry ovlivňuje uplatnění na trhu absolvované studium.
3. Zjistit, do jaké míry důvěřují nezaměstnaní absolventi úřadům práce při hledání zaměstnání.
4. Zjistit, jaký obor studia považují zaměstnaní absolventi za nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají.

3.2 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumný problém vyvstává z hlavního cíle této práce, který zní, do jaké míry jsou absolventi prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně připraveni a následně uplatnitelní na trhu práce.

Poté, co jsem si vyjasnila cíle, jež jsou pro můj výzkum klíčové, formulovala jsem tyto následující výzkumné otázky:

1. Co vedlo respondenty právě ke studiu sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně?
2. Kdyby měli respondenti možnost opět volit, zvolili by stejný obor na stejné škole?
3. Získali respondenti po absolvování placenou práci?
4. Kolik respondentů je v současné době v placeném zaměstnání?
5. Jakou funkci zastávají zaměstnaní respondenti ve svém současném zaměstnání?
6. Jaký vzdělání považují respondenti za nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají?
7. Jaký obor studia považují respondenti za nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají?

8. Do jaké míry byl absolvovaný studijní program respondenta dobrým základem pro vstup do zaměstnání, další přípravu na budoucí zaměstnání a osobní rozvoj?
9. Kolik respondentů je v současné době nezaměstnáno a vedeno na úřadu práce?
10. Do jaké míry se nezaměstnaní respondenti domnívají, že jim příslušný úřad práce zprostředkuje práci?
11. Z jakého důvodu si nezaměstnaní respondenti myslí, že doposud nezískali práci?

3.3 Výzkumný vzorek

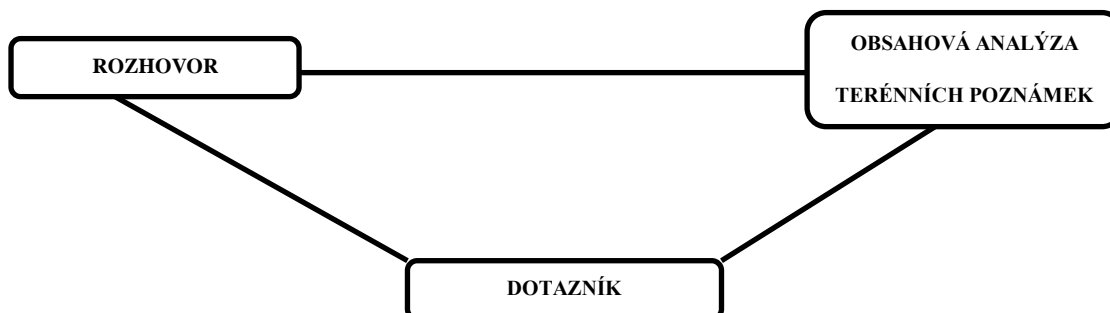
Respondenty jsou absolventi prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v akademickém roce 2007/2008.

Tento výzkumný vzorek jsem volila proto, že i já jsem absolventem prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v akademickém roce 2007/2008, což hraje velkou roli při oslovení respondentů.

Počet dotazovaných se tedy odvíjí od počtu absolventů prezenčního bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v akademickém roce 2007/2008.

3.4 Metody výzkumu

Pro výzkumnou část této diplomové práce byla zvolena triangulace těchto výzkumných metod. Stěžejně kvantitativní metodologie, jejímž nástrojem sběru dat je dotazník. Dále bylo využito rozhovoru a obsahové analýzy terénních poznámek.

Dotazník

Dotazník, který byl klíčovým ve sběru dat, byl anonymní a obsahoval 25 otázek. Otázky byly převážně uzavřené, což znamená, že respondentům byly nabídnuty možné alternativy odpovědí.

Otázky č. 1 – 8 byly zaměřeny na samotné studium Sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně (např. co vedlo respondenty právě k tomuto studiu; jak hodnotí výsledky svého studia; jakého charakteru byl přístup respondentů ke studiu apod.).

9., 10., 11. a 12. otázka se ptaly na proces hledání zaměstnání (např. kdy si respondenti začali hledat práci; zda po absolvování studia získali práci; jak dlouho trvalo, než našli práci; jakým způsobem respondenti našli práci apod.).

Otázky č. 13 – 22 byly určeny respondentům, kteří jsou v současné době v placeném zaměstnání a ptaly se na základní informace týkající se tohoto zaměstnání.

22., 23., 24. a 25. otázka byla zaměřena na nezaměstnané respondenty. Dotazovaly se například na to, zda jsou respondenti evidováni jako uchazeči o zaměstnání na úřadu práce; zda se domnívají, že jim příslušný úřad práce zprostředkuje zaměstnání; jaké důvody podle nich vedly a vedou k tomu, že doposud nezískali práci apod.).

Rozhovor

Rozhovor byl realizován s absolventkou bakalářského studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně v akademickém roce 2007/2008. Otázky v rozhovoru vycházejí z výzkumných otázek.

Obsahová analýza terénních poznámek

Pro danou metodu byly zvoleny tyto čtyři typy aspektů:

- ◆ kognitivní aspekt – tedy to, co si respondenti uvědomovali během studia, co zvládli,
- ◆ afektivní aspekt – co respondenti v průběhu studia prožívali,
- ◆ psychosomatický aspekt – úzce zaměřený na účinnost studia,
- ◆ hodnotící aspekt – tedy celkové hodnocení studia.

3.5 Výsledky výzkumu

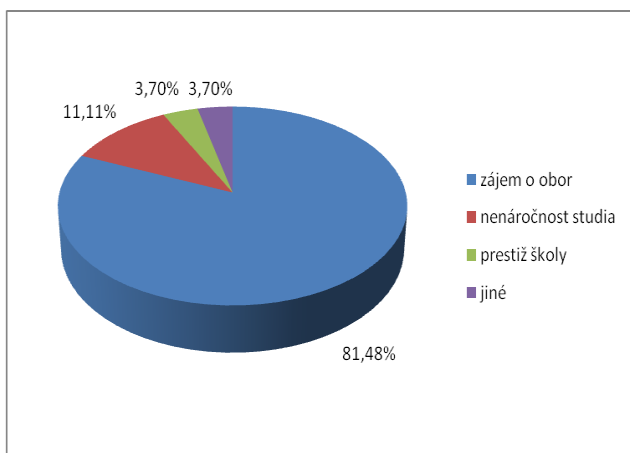
3.5.1 Dotazníkové šetření

Data byla shromážděna prostřednictvím kvantitativní metodologie, za pomoci dotazníku, jakož jednoho z jejích nástrojů.

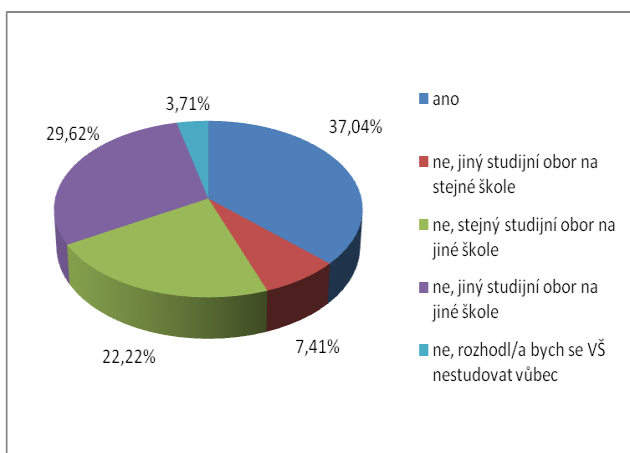
Osloveno bylo 44 respondentů a celkový počet dotazovaných čítá 27, z toho 25 žen a 2 muži. Návratnost dotazníku byla tedy 61%.

3.5.1.1 Grafické znázornění výsledků

Co vedlo respondenty právě ke studiu sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně?

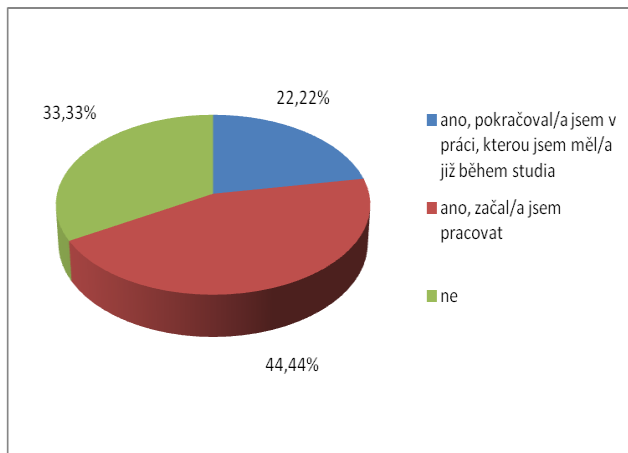

Kdyby měli respondenti možnost opět volit, zvolili by stejný obor na stejné škole?

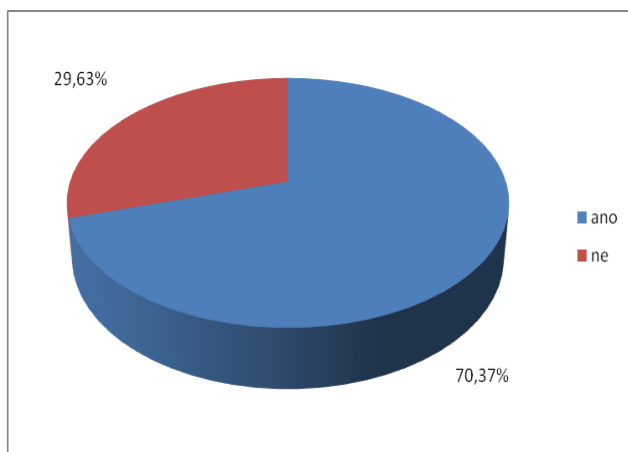

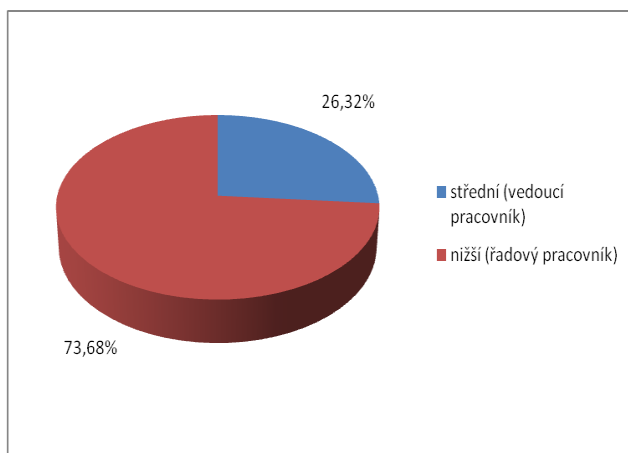
Získali respondenti po absolvování placenou práci?

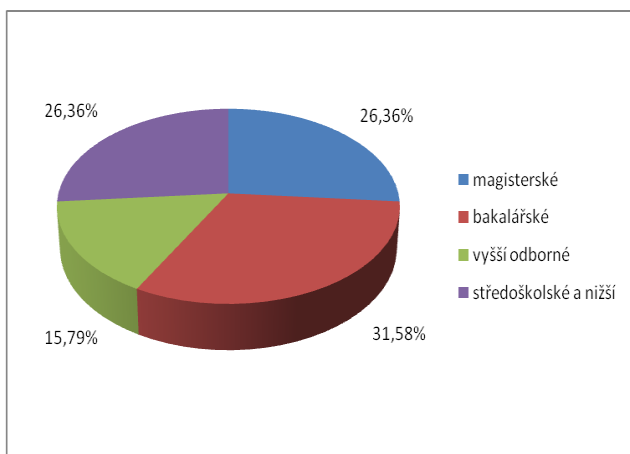
Kolik respondentů je v současné době v placeném zaměstnání?

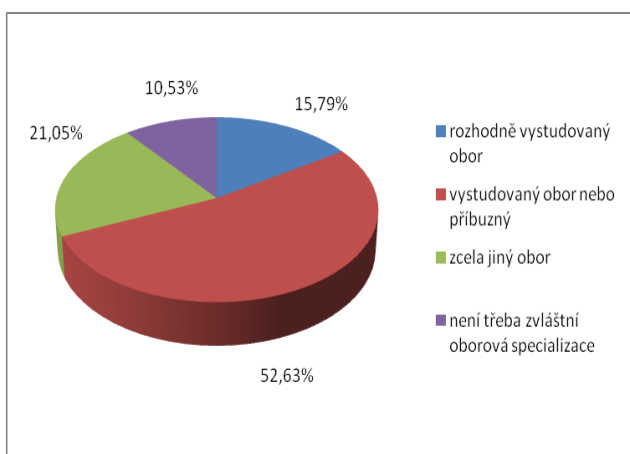
Jakou funkci zastávají zaměstnaní respondenti ve svém současném zaměstnání?

Jaké vzdělání považují respondenti za nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají?

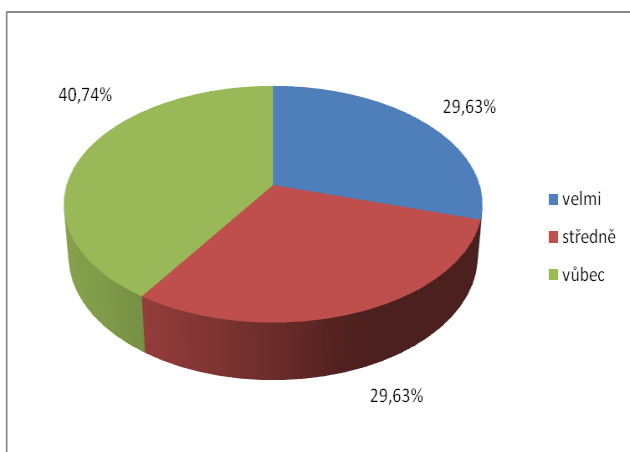

Jaký obor studia považují respondenti za nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají?

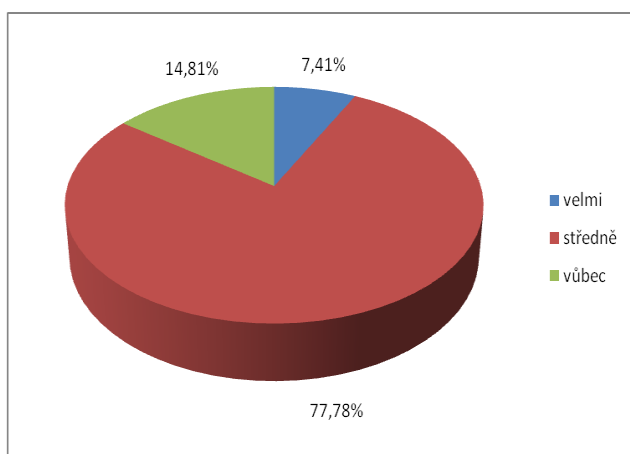

Do jaké míry byl absolvovaný studijní program respondentů dobrým základem pro vstup do zaměstnání, další přípravu na budoucí zaměstnání a osobní rozvoj?

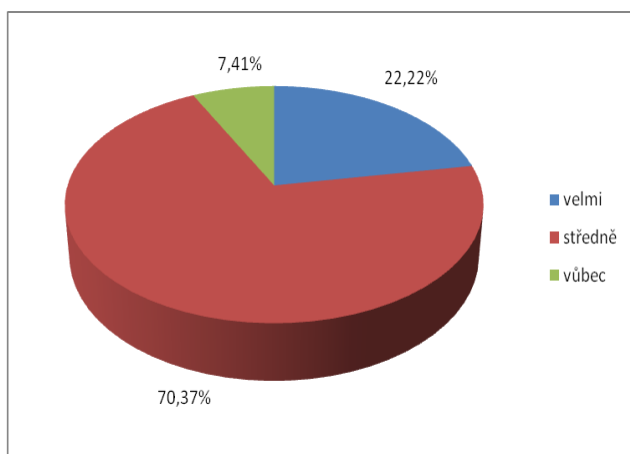
↳ vstup do zaměstnání

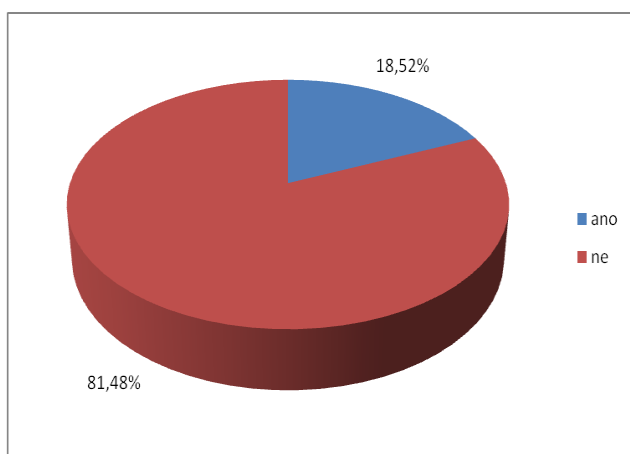
↳ další příprava na budoucí zaměstnání

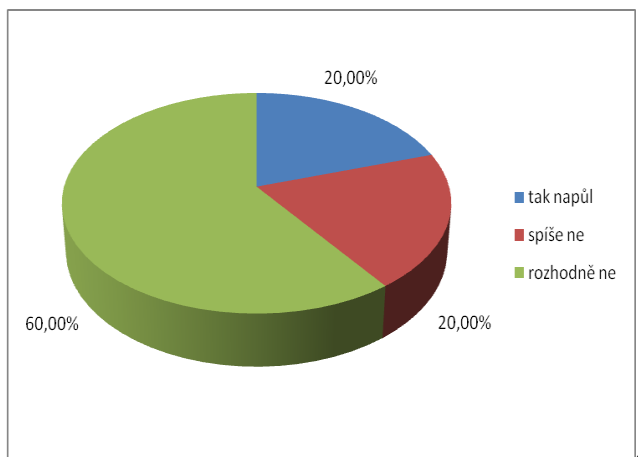
↳ osobní rozvoj

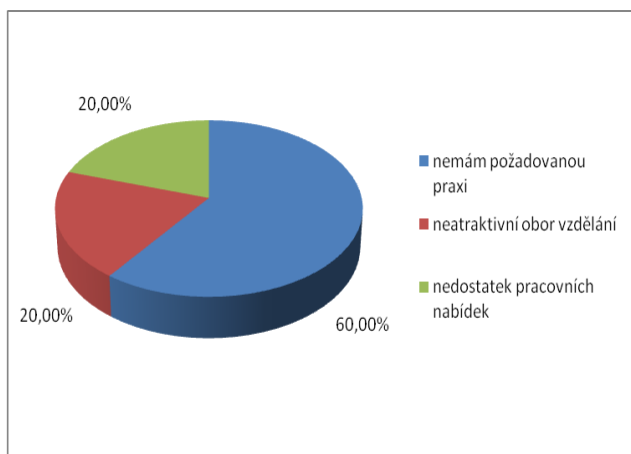
Kolik respondentů je v současné době nezaměstnáno a vedeno na úřadu práce?

Do jaké míry se nezaměstnaní respondenti domnívají, že jim příslušný úřad práce zprostředkuje práci?

Z jakého důvodu si nezaměstnaní respondenti myslí, že doposud nezískali práci?

Z dotazníku dále vyplynulo, že početná část respondentů před tím, než nastoupila na Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika, absolvovala gymnázium. 59,26% dotazovaných získalo v průběhu studia na této VŠ pracovní zkušenost, která souvisela se studovaným oborem. Více jak polovina respondentů shledává své studijní výsledky podobné s ostatními absolventy, kdy 74% se domnívá, že jejich přístup byl spíše aktivního charakteru.

Dotazovaní po absolvování našli práci průměrně v délce 2,5 měsíce. Tu si začali hledat zejména až po absolvování studia, a to prostřednictvím internetu, inzerátu v novinách, personální agentury či samotným oslovením zaměstnavatele. Většina respondentů, 57,89%, je zaměstnána na dobu neurčitou. Ve veřejném sektoru pracuje 42,10%, v soukromých

neziskových organizací 21,05% a v soukromých komerčních/ziskových společnostech 36,84% dotazovaných.

Ve svém zaměstnání je spokojena poměrná část respondentů. V místě svého bydliště je zaměstnáno 52,63% respondentů a 84,21% bydlí ve městě.

3.5.2 Rozhovor

Rozhovor jsem realizovala se slečnou B. (24 let).

Slečna B. vystudovala před nástupem na UTB ve Zlíně víceleté gymnázium. Studium sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně bylo zcela cíleným a jasným rozhodnutím, kde nejdůležitější roli hrál velký zájem o daný obor. Důvodem toho zájmu byla ta skutečnost, že v rodině slečny B. se vyskytuje osoba, která je handicapovaná (konkrétně jde o dítě s lehkou mozkovou dysfunkcí) a respondentka se těmto dětem chtěla věnovat i profesně. Během studia navštěvovala jako dobrovolník občanská sdružení, přesněji charitu a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v místě jejího bydliště.

Své studijní výsledky ve srovnání s ostatními studenty považuje za mnohem lepší, což podle ní přinesla zejména již zmíněná dobrovolnická činnost a angažovanost pro daný obor.

Kdyby měla respondentka možnost opět volit, zvolila by stejný obor na stejné škole. Jak sama říká: „nejde sice o vysoce perspektivní obor“, nicméně její „pohlčenost a nadšení“ pro danou problematiku převyšuje další aspekty.

V současné době je slečna B. zaměstnána. Pracuje ve veřejném sektoru jako pedagogická asistentka handicapovaného žáka speciální základní školy nedaleko místa jejího bydliště, a to na dobu neurčitou. Ve svém zaměstnání je spokojená, co se týká náplně práce, pracovního prostředí, pracovní doby či vztahu s kolegy i zaměstnavatelem. Jako jediné negativum sledává nedostačující finanční ohodnocení vzhledem k dokončenému vysokoškolskému studiu a také vzhledem k dennímu dojíždění za prací.

Pro práci, jež v současné době vykonává, považuje za nejvhodnější obor studia sociální pedagogiku nebo obor příbuzný. Tento obor byl pro respondentku přínosem jak pro vstup do zaměstnání, další přípravu na budoucí zaměstnání, tak i pro její osobní rozvoj.

3.5.3 Obsahová analýza terénních poznámek

Kognitivní aspekt

Co jsme zvládli? Posunuli jsme se v něčem, zlepšili? Ano, jistě. Už „jen“ úspěšné zvládnutí přijímacích zkoušek nás přiblížilo k tomu, abychom byli zahrnuti do tohoto výzkumu – do skupiny absolventů. Ale byla to dlouhá a někdy opravdu strastiplná cesta k onomu vítězství. Již po prvním zkouškovém období naše řady viditelně prořídly. Ať už z důvodu neúspěšného složení semestrálních zkoušek či snad pouhého „šáhnutí vedle“ při výběru studia.

My, kteří jsme počáteční problémy překonali a setrvali, jsme na sobě začali pracovat. „Chlapácky“ jsme poplácali na rameno sobě i svým kolegům za první úspěšný výkon. Začali jsme mít rádi sebe samé i své kolegy. A hlavně, začali jsme sami sobě konečně trochu věřit.

Z pubertálních středoškoláků jsme se postupně stávali dospělými. Najednou jsme zjistili, že se učíme pro sebe a učit jsme se chtěli. Při různých zážitkových výcvicích jsme se začali poznávat, dozvídat se o sobě víc, komunikovat spolu, řešit společné konflikty, navzájem se otevírat druhým i sobě. Objevili jsme schopnosti, postoje, jež nám byly do té doby utajeny. A to se stalo základem pro práci, kterou jsme chtěli dělat, a na kterou jsme se tímto studiem připravovali.

Afektivní aspekt

U většiny z nás na počátku našeho studia – přípravy na budoucí povolání – převládala nervozita, tréma a nejistota. Najednou se z nás stali vysokoškoláci, na které byly kladeny vyšší požadavky, než jak jsme tomu do té doby byli zvyklí. Noví spolužáci, noví pedagogové, nové informace, nové zkušenosti. Každý z nás tuto situaci prožíval individuálně, sám po svém.

Museli jsme se poprat s nepříjemnými pocity, které nás pohltily. Už jen při vzpomínce na prezentace seminárních prací před svými neznámými kolegy i přednášejícími. Tréma z veřejného vystupování, z toho, jak budeme při tom vypadat, z toho, jak náš projev ostatní ohodnotí. Přestože jsme tyto emoce společně sdíleli, strach jsme ze sebe navzájem i navzdory tomu měli.

Netušili jsme, jakým způsobem máme splňovat zadané úkoly a i nedůvěra v nás samotné hrála v této nejistotě důležitou roli.

Postupně jsme však začali přicházet „věcem na kloub“, neznámí spolužáci i pedagogové už nebyli až tak neznámí. Díky přednášejícím, kolegům a zápisech v indexech jsme pomalu začali zjišťovat, že jsme snad na dobré cestě. Při našich veřejných projevech, zkouškách, testech či praxích v nás sice stále byla jakási tréma, ale ta, co nás svým způsobem hnala kupředu. Více jsme naopak pocíťovali podporu našich nových kamarádů, kteří na tom byli stejně jako my.

Psychosomatický aspekt

Vybavilo nás studium do reality dostatečně? Jsme připraveni na tuto profesi? Máme štěstí, že sociální pedagogika skýtá velkou škálu pracovního uplatnění. Je jen na nás, kterým směrem se vydáme, kdo bude naší cílovou skupinou. Někteří z nás nemají tolik odvahy, aby pomáhali lidem v terénu, a proto se zde nabízí různé možnosti. Někdo dává přednost teplé kanceláři, počítačům, někdo chce pomáhat naší nové generaci, někdo naopak tíhne ke generaci starších, k lidem zdravým i nemocným, sociálně slabým, znevýhodněným...ať tak či tak, pořád budeme zasahovat do života těch druhých, chceme-li se této pomáhající profesi věnovat. A to je otázka pro naši pedagogickou kondici. Té však nabudeme pouze praxí, které nám studium příliš nedalo. Naše vybavenost byla spíše teoretického rázu, ale zase to byl jakýsi odrazový můstek do budoucna k tomu, co nás doopravdy čeká – umět sociálně komunikovat, pohlížet na druhé s empatií, zvládat tíživé situace, umět poradit, nabídnout řešení, umět jednat a svým vystupováním vzbudit u druhých důvěru.

Hodnotící aspekt

Každý z nás, absolventů, pohlíží na studium jinak. Ten, komu něco dalo, se ke škole zády točit rozhodně nebude. Ten, kdo naopak toto studium shledává jako zbytečnou ztrátu času, bude bezesporu mluvit jinak.

Ale v onom hodnocení jde i o něco jiného. Jde především i o pocit ze studia jako takový, jak jsme se cítili, jak se k nám druzí chovali – ať už naši kolegové či ti z řad vedení, přednášejících.

U všeho je něco, na co rádi vzpomínáme, u všeho z druhé strany najdeme i to, na co bychom raději zapomněli. Avšak při „naší“ přípravě na budoucí povolání většina absolventů spíše na studium vzpomíná, než zapomíná. Pro hovoří už jen ten fakt, že poměrná část absolventů pokračuje ve studiu dál, v tom navazujícím magisterském, ať už prezenčně či kom-

binovaně. Přece, ten, kdo by se školou a jejím studiem nebyl spokojen, by „bral nohy a rama“ a odebral se ke studiu kvalitnějšímu.

Někteří jedinci však kritizují přílišnou nenáročnost studia, neprofesionalitu pedagogů či nepraktičnost celého studia založeného pouze na teoretických základech. Většina však těmto jednotlivcům oponuje. Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně, konkrétně Ústav pedagogických věd, shledávají jako vyvážený komplex předávaných poznatků s poznatky, které jsme si museli naleznout a osvojit sami, vyvážený komplex jakési direktivnosti a naopak i lidskosti ze strany přednášejících i řízení a v neposlední řadě teoretičnosti při přednáškách s přítomností zážitkovosti při cvičeních.

Do studia jsme byli aktivně zapojeni, byli jsme nuceni jednat sami za sebe a uvědomit si význam našeho projevu i toho, jak na druhé působíme. Abychom i nadále tohoto byli schopni, je nezbytné dané dispozice udržovat a rozvíjet.

ZÁVĚR

Sociální pedagogika je velmi nezbytným oborem, který je zaměřen na naše ohrožené a sociálně znevýhodněné spoluobčany. Svou podstatou se tedy řadí k profesím pomáhajícím.

Proto, aby mohl člověk být opravdu pomáhajícím sociálním pedagogem, je potřeba, aby dokázal pomoci především sám sobě, a to dříve, než se zaměří na ty ostatní. Jde o velmi náročnou profesi, na kterou musí mít člověk, jenž se této práci chce věnovat, povahu. Ocítá se totiž v situacích, kdy se dostává do role vrby, poradce zároveň i soudce. Musí chtít a umět komunikovat s lidmi, podat potřebné informace, nabídnout možné alternativy řešení klientova problému. Přitom je důležité vymezit si určité mantinely mezi ním a klientem. Sociální pedagog by si měl zachovat jakýsi odstup, nepřebírat klientovy problémy za své a zejména nepřebírat zodpovědnost za samotného klienta. Je to však velmi složité, mnoho profesionálů již tuto práci muselo opustit, jelikož se ocitlo v situaci, kdy se s klientem a jeho situací natolik ztotožnili, že již nebyli schopni klientovi nabídnout to, co by potřeboval.

Připravuje studium budoucí sociální pedagogy i na tuto skutečnost?

Cílem této práce bylo zjistit, do jaké míry jsou absolventi bakalářského prezenčního studia Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně připraveni a následně uplatnitelní na trhu práce. Z výzkumu vyplynulo, že poměrná část respondentů, i přes náročnost této profese, si dané studium zvolila z důvodu vlastního zájmu o daný obor a zůstala by ve stejné škole i oboru, i kdyby mohla volit výběr studia ještě jednou, jelikož díky studiu získali práci, která je efektivní, při jejímž vykonávání vidí výsledky a jsou v ní spokojeni. Někteří z nich by svoji původní volbu změnili. Toto odůvodnili tím způsobem, že přestože paradoxně sociální pedagogika skýtá širokou škálu možného pracovního zařazení, na současném pracovním trhu tomu tak není a množství pracovních nabídek tohoto oboru shledávají velmi nedostatečným. Co se týká pracovní připravenosti na budoucí profesi sociálního pedagoga, mnozí se přikláněli k názoru, že studium je spíše teoretického charakteru (ostatně jako u dalších škol různých oborů) a pedagogickou kondici a vybavenost získají až praxí a zkušenostmi. Toto se zadařilo téměř tři čtvrtině dotazovaných, jež jsou v současné době zaměstnaní, přičemž poměrná část z nich pracuje v absolvovaném oboru. Práci, kterou respondenti hledali v průměrné délce dvou a půl měsíce získali ti, co jsou zaměstnaní prostřednictvím internetu, inzerátů v novinách, za pomoci personální agentury či oslovením zaměstnavatele zařízení,

ve kterém absolvovali povinnou praxi během studia. Vystudovaný obor nebo jemu příbuzný shledávají jako nejvhodnější pro práci, kterou vykonávají.

I přes počáteční nejistotu, trému a strach jsme však studium úspěšně zakončili a shodli se na tom, že většina z nás studium nepovažuje za zbytečnou ztrátu času, ale naopak za příležitost, které se snažíme v co největší míře využít, ať už v pracovním životě či v našem osobním rozvoji.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. FF UK Bratislava: STUMUL, 2005.

ISBN 80-892336-00-6

[2] GALLA, K. *Úvod do sociologie výchovy: její vznik, vývoj a problematika*. Praha: SPN, 1971.

[3] HRONCOVÁ, J., HUDECOVÁ, A., MATLAYOVÁ T. *Sociálna pedagogika a sociálna práca*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2001.

ISBN 80-8055-476-5

[4] HYHLÍK, F., NAKONEČNÝ, M. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: SPN, 1973.

[5] JEDLIČKA, R., KLÍMA, P. A KOL. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004.

ISBN 80-7312-038-0

[6] KALOUSKOVÁ, P., VOJTĚCH, J. *Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – souhrnný pohled*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008.

[7] KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: UP, 2000.

ISBN 80-7067-669-8

[8] KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 1997.

[9] KRAUS, B. *Sociální pedagogika jako vědní disciplína a jako studijní obor*. In Sborník 2000. Hradec Králové: Ústav sociálních studií VŠP, 2000

ISBN 80-902936-0-3

[10] KRAUS, B. *Úkoly sociální pedagogiky*. In Sociália 97. Pomoc potřebným. Sb. z odborného semináře ÚSS PF VŠP. Hradec Králové: Líp, 1998

[11] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.

ISBN 978-80-7367-383-3

[12] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001

ISBN 80-7315-004-2

[13] NOVOTNÁ V., SCHIMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992.

[14] PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava: Amosium, 1995.

[15] PŘADKA M. *Výchova a prostředí*. Brno: UJEP, 1978.

[16] PŘADKA, M. *Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí*. Brno: UJEP, 1983.

Internetové zdroje:

Dostupné z www: <<http://web.fhs.utb.cz>> [cit. 2010-02-15]

Dostupné z www: <<http://web.utb.cz>> [cit. 2010-02-15]

Dostupné z www: <<http://www.ped.muni.cz>> [cit. 2010-04-07]

Dostupné z www: <<http://www.jcu.cz>> [cit. 2010-04-07]

Dostupné z www: <<http://www.infoabsolvent.cz>> [cit. 2010-03-21]

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P: Vzorový dotazník

PŘÍLOHA P I: VZOROVÝ DOTAZNÍK

Vážení a milí kolegové,

touto cestou bych Vás chtěla poprosit o vyplnění přiloženého dotazníku. Jsem studentkou 2. ročníku kombinovaného navazujícího magisterského studia Sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně. V současnosti píši diplomovou práci na téma „Uplatnění absolventů bakalářského prezenčního studia Sociální pedagogiky UTB ve Zlíně na trhu práce“, proto jsou Vaše poznatky z absolvovaného studia pro mě velmi cenné a nezbytné.

Děkuji za Váš čas, který tomuto dotazníku věnujete.

Získané informace budou použity pouze do mé práce.

Bc. Spurná Žaneta

*Vaše odpovědi zvýrazněte podtržením. V případě, že Vaše odpověď nebude v nabídce nebo si vyžaduje Váš názor, prosím, dopište.

Pohlaví

- ◆ muž
- ◆ žena

Věk

- ◆ .....

---

1. Jaké bylo Vaše nejvyšší ukončené vzdělání, než jste nastoupil/a na UTB ve Zlíně, obor Sociální pedagogika?

- ◆ studijní obor SOŠ s maturitou
- ◆ čtyřletý studijní obor SOU s maturitou
- ◆ nástavbové studium pro absolventy učebních oborů
- ◆ čtyřleté gymnázium
- ◆ víceleté gymnázium
- ◆ vyšší odborná škola
- ◆ jiné, jaké.....

2. Co Vás inspirovalo ke studiu sociální pedagogiky na UTB ve Zlíně?

- ◆ zájem o obor
- ◆ nenáročnost studia
- ◆ prestiž školy
- ◆ motivace finančního ohodnocení v samotné profesi v oboru
- ◆ jiné, jaké.....

3. Získal/a jste v průběhu studia na této VŠ nějakou pracovní zkušenost, která souvisela se studovaným oborem? (týká se pouze brigád, částečného nebo plného úvazku, nikoli praxe a stáže)

- ◆ ano
- ◆ ne

**4. Získal/a jste v průběhu studia na této VŠ nějakou pracovní zkušenost, která ne-
souvisela se studovaným oborem? (týká se brigád, částečného i plného úvazku)**

- ◆ ano
- ◆ ne

**5. Jak celkově hodnotíte Vaše studijní výsledky ve srovnání s ostatními absolventy
tohoto oboru na UTB ve Zlíně?**

- ◆ mnohem lepší
- ◆ podobné
- ◆ mnohem horší
- ◆ nedokážu posoudit

**6. Domníváte se, že Váš přístup ke studiu byl spíše aktivního charakteru? (např. čet-
ba, návštěva kurzů,...)**

- ◆ ano
- ◆ ne

7. Domníváte se, že Váš přístup ke studiu byl spíše pasivního charakteru a proč?

- ◆ ano, protože.....
- ◆ ne

**8. Když se podíváte nazpět, kdybyste měl/a možnost znovu volit, zvolil/a byste stejný
studijní program na stejné škole a proč?**

- ◆ ano, protože.....
- ◆ ne, jiný studijní obor na stejné škole, protože.....
- ◆ ne, stejný studijní program na jiné škole, protože.....
- ◆ ne, jiný studijní program na jiné škole, protože.....
- ◆ ne, rozhodl/a bych se VŠ nestudovat vůbec, protože.....

9. Získal/a jste po absolvování školy placenou práci? (která trvala déle jak 6 měsíců)

- ◆ ano, pokračoval/a jsem v práci, kterou jsem měl/a již během studia
- ◆ ano, začala jsem pracovat

- ♦ ne

10. Kolik měsíců trvalo, než jste si našel/našla práci?

- ♦ .....

11. Kdy jste si začal/a hledat práci?

- ♦ před absolvováním školy
- ♦ zhruba v době absolvování
- ♦ po absolvování
- ♦ práci jsem získal/a bez hledání

12. Jakým způsobem jste našel/našla práci?

- ♦ prostřednictvím inzerátu v novinách
- ♦ prostřednictvím úřadu práce
- ♦ prostřednictvím internetu
- ♦ prostřednictvím personální agentury
- ♦ oslovením zaměstnavatele
- ♦ prostřednictvím praxe/stáže vykonávané v průběhu studia
- ♦ vlastním podnikáním
- ♦ jiným způsobem, jakým.....

13. Jste v současné době v placeném zaměstnání?

- ♦ ano
- ♦ ne (přejděte k otázce č. 22)

14. Na jaký typ pracovní smlouvy jste zaměstnán/a?

- ♦ na dobu neurčitou
- ♦ na dobu určitou
- ♦ jiný typ, jaký.....

15. Pracujete ve veřejném nebo soukromém sektoru?

- ♦ veřejný sektor (státní správa, veřejné a státní školství)

- ◆ soukromá nezisková organizace (nadace, občanské sdružení)
- ◆ soukromá komerční/zisková společnost (obchodní organizace, průmyslový podnik, soukromé školství, soukromé zdravotnictví apod.)
- ◆ jiná forma, ja-
ká.....

16. Jakou funkci zastáváte ve Vašem současném zaměstnání?

- ◆ nejvyšší (např. ředitel/ka)
- ◆ střední (vedoucí pracovník)
- ◆ nižší (řadový pracovník)

17. Jste ve svém současném zaměstnání spokojen/á, co se týká:

- ◆ finančního ohodnocení
  - ☞ ano
  - ☞ ne
- ◆ náplně práce
  - ☞ ano
  - ☞ ne
- ◆ pracovní doby
  - ☞ ano
  - ☞ ne
- ◆ vztahu se zaměstnavatelem
  - ☞ ano
  - ☞ ne
- ◆ vztahu s kolegy
  - ☞ ano
  - ☞ ne
- ◆ pracovního prostředí
  - ☞ ano
  - ☞ ne

18. Pracujete v místě svého bydliště?

- ◆ ano

- ♦ ne

19. Bydlíte

- ♦ ve městě
- ♦ na vesnici

20. Jaké vzdělání považujete za nejvhodnější pro práci, kterou vykonáváte?

- ♦ doktorandské
- ♦ magisterské
- ♦ bakalářské
- ♦ vyšší odborné
- ♦ středoškolské a nižší

21. Jaký obor studia považujete za nejvhodnější pro práci, kterou vykonáváte?

- ♦ rozhodně Vámi vystudovaný obor
- ♦ Vámi vystudovaný obor nebo příbuzný
- ♦ zcela jiný obor
- ♦ není třeba zvláštní oborová specializace

22. Do jaké míry byl Váš studijní program dobrým základem pro:

	velmi	středně	vůbec
♦ vstup do zaměstnání	1	2	3
♦ další příprava na budoucí zaměstnání	1	2	3
♦ Váš osobní rozvoj	1	2	3

23. Jste v současné době nezaměstnaný/á a vedený/á na úřadu práce?

- ♦ ano
- ♦ ne

24. Pokud ano, domníváte se, že Vám příslušný úřad práce zprostředkuje práci?

- ♦ rozhodně ano
- ♦ spíše ano

- ◆ tak napůl
- ◆ spíše ne
- ◆ rozhodně ne

25. Z jakého důvodu si myslíte, že jste doposud nezískal/a práci?

- ◆ nemám požadovanou praxi
  - ◆ neatraktivní obor vzdělání
  - ◆ nedostatek pracovních nabídek
  - ◆ nedostatek pracovních nabídek v oboru
  - ◆ pracovní nabídky mimo místo bydliště (velká vzdálenost)
  - ◆ demotivující finanční ohodnocení
  - ◆ rodina (děti)
-